

Περίληψη της ομιλίας του :

Ιωάννη Βαρτζόπουλου

Ο ρόλος της απώλειας και του πένθους στη διαδικασία της μίμησης

Η απώλεια του αντικειμένου, και ως προτύπου του τού στήθους, και η αντικατάστασή του από την ψευδαίσθηση της αναπαράστασής του θεωρείται ως το πρόδρομο στοιχείο της σκέψης και ίσως η γενεσιουργός στιγμή αυτού που θεωρούμε ανθρώπινο ψυχισμό. Αν και ο ρόλος της απώλειας, όπως τίθεται στην πρωταρχική αυτή στιγμή, θεωρείται ουσιαστικός, δεν αναφερόμαστε συνήθως στην έννοια ενός πρωταρχικού πένθους ως ισοδύναμου της ανάδυσης της σκέψης. Η έμφαση στο επίπεδο αυτό παραμένει στην απώλεια και στην εμφάνιση της ψευδαίσθησης της αναπαράστασης και όχι στους μετασχηματισμούς του Εγώ που άλλωστε θεωρείται ότι είναι ακόμη υπό διαμόρφωση. Ενδεχομένως αυτό είναι ένα πρώτο βήμα διαμόρφωσής του.

Η έννοια του πένθους αναφέρεται στην πραγματική ή φαντασιακή απώλεια του αντικειμένου όταν αυτό στη συνέχεια εγείρεται εντός του Εγώ ως μία απόπειρα διαχείρισης της απώλειας του. Ο ναρκισσιστικός τύπος επιλογής του αντικειμένου και η αμφιθυμική επένδυσή του είναι τα στοιχεία εκείνα που θα καθορίσουν το πεπρωμένο της απώλειας. Η ναρκισσιστική επιλογή του αντικειμένου καθορίζει το γεγονός ότι η απώλειά του βιώνεται ως απώλεια του Εγώ ενώ η αμφιθυμική του επένδυση, που ανήκει πλέον στην εσωτερική οικονομία του Εγώ, θα καθορίσει την ένταση του ενοχικού και αυτοτιμωρητικού ιδεασμού και τη βαρύτητα του πένθους και της συνοδού κατάθλιψης. Στην περίπτωση αυτή η έμφαση τίθεται στους δομικούς και οικονομικούς μετασχηματισμούς του Εγώ (Freud, 1917).

Ο Φρόυντ χρησιμοποίησε αυτήν την παθολογική εκδοχή ως μία οδό μελέτης των ταύτισεων, για τις οποίες μεταξύ των άλλων είπε ότι αποτελούν την πρώτη μορφή σχέσης με το αντικείμενο καθώς και ότι η ταύτιση οφείλει να διαχωρίζεται από τη μίμηση. Με την τελευταία παρατήρησή του ο Φρόυντ έθετε έμφαση στους δομικούς και οικονομικούς μετασχηματισμούς του Εγώ στη διαδικασία των ταύτισεων, οι οποίοι προφανώς θεωρούσε ότι απουσιάζουν από τη διαδικασία της μίμησης. Προκύπτει λοιπόν το ερώτημα αυτού που προηγείται της δυνατότητας του Εγώ να δημιουργεί σχέσεις με αντικείμενα που υπόκεινται στη διαδικασία της απώλειας και της ταύτισης. Οι όροι *imitation in order to perceive* και *imitation in order to be* χρησιμοποιήθηκαν για να αποδώσουν αυτές τις στιγμές σύστασης του εγώ ώστε να αποκτήσει στη συνέχεια τη δυνατότητα της ταύτισης και της απώλειας (Gadini, 1969,1987). Θεωρήθηκε ότι κατά τη διαδικασία της μίμησης το υπό διαμόρφωση Εγώ δεν είναι σε θέση να δημιουργήσει μία σχέση αντικειμένου που θα οδηγούσε σε ταύτιση και απώλεια. Το ίδιο το αντικείμενο δεν γίνεται αντιληπτό ως τέτοιο αλλά το αναδυόμενο Εγώ είναι σε θέση να καταγράψει μόνο τις αλλαγές που δημιουργούνται εντός του υπό την επίδραση του αντικειμένου χωρίς όμως την αντίληψη του αντικειμένου και χωρίς μία σχέση αντικειμένου που να αντιστοιχεί σε μία εκδοχή της ταύτισης (ενδοβολή, ενσωμάτωση, εσωτερίκευση, ταύτιση) ή της απώλειας και του συνακόλουθου πένθους. Στο επίπεδο αυτό η απώλεια του αντικειμένου δεν βιώνεται από το εγώ ως απώλεια αλλά ως ακρωτηριασμός του.

Οι τροποποιήσεις αυτές του Εγώ που αντιστοιχούν στη μετάβαση από τον αυτοερωτισμό στον πρωτογενή ναρκισσισμό, δημιουργούν ένα Εγώ που συστήνεται στη βάση της αντίληψης και στη συνέχεια εκτίθεται στον κόσμο των αντικειμένων. Η προσέγγιση αυτή είναι επίσης μία εύλογη αναφορά στο σύστημα «αντίληψη-συνείδηση» του Φρόυντ που εκδηλώνεται ως συνείδηση εαυτού και αντικειμένου καθώς και της άποψής του ότι το Εγώ είναι κατ' αρχήν και κυρίως ένα σωματικό Εγώ που οργανώνεται στη βάση των αντιλήψεων που δημιουργούν οι τροποποιήσεις εντός του. (Freud, 1923)

Ο αναλύμενος που θα παρουσιασθεί δημιούργησε κατά τη διάρκεια της ανάλυσης μία σαφή αίσθηση πως το αντικείμενο λειτουργούσε διεισδυτικά και ακυρωτικά του Εγώ έστω και εάν ήταν παρόν και δοτικό. Έγινε αισθητό ότι η ιδιαίτερη διαμόρφωση της ναρκισσιστικής του παθολογίας αναφερόταν σε ένα Εγώ που δεν μπορούσε να είναι μόνο ούτε όταν το αντικείμενο ήταν παρόν ούτε όταν ήταν απόν

και υπό την έννοια αυτή δεν ήταν σε θέση να το πενθήσει, να ταυτιστεί με αυτό και να εμπλουτισθεί (Winnicott, 1958). Πιο συγκεκριμένα το αντικείμενο ενώ σε ένα επίπεδο ενίσχυε το Εγώ συγχρόνως καταργούσε τους όρους αυτονομίας του ώστε η μόνη οδός ύπαρξής του να είναι συγκολλητικές ταυτίσεις που αποκλείουν τις διεργασίες του πένθους, δεν ήταν δηλαδή σε θέση να αναπτύξει τη διαδικασία της μίμησης in order to perceive (Meltzer, 1975, Bick, 1968, 1986)

Το εγώ του αναλυόμενου βίωνε την αυτονομία του ως ακρωτηριασμό που του αφαιρούσε τη δυνατότητα να λειτουργήσει. Τις στιγμές αυτές η χρήση των κάθετων ερμηνειών έθετε το ερώτημα και έδινε τη δυνατότητα, συμβολικά και πραγματικά, δημιουργίας ενός χώρου, μιας αυτόνομης συνείδησης της αντίληψης της πραγματικότητας με τη μορφή της imitation in order to perceive.

Συζητείται ο ρόλος των κάθετων ως προς τις οριζόντιες ερμηνείες (από κοινού γενετικές και μεταβίβασης) ως μία προσπάθεια να δημιουργηθεί ο χώρος που θα είναι διαθέσιμος στο Εγώ για να τον καταλάβει και όχι μόνο να απελευθερωθεί από τις συγκρουσιακές σχέσεις αντικειμένου, τις αναπόφευκτες ταυτίσεις και το πένθος της απώλειας (Lombardi, 2003, 2010).

Σε συγκεκριμένες διαμορφώσεις της μεταβίβασης και αντιμεταβίβασης με κάμψη των λειτουργιών του Εγώ, η αναφορά στο αντικείμενο κάμπτει ακόμη περισσότερο το Εγώ και τότε προέχει η διασαφήνιση και διασφάλιση της δυνατότητας του Εγώ να λειτουργεί αυτόνομα. Η χρήση των κάθετων έναντι των οριζόντιων ερμηνειών είναι ενδεικτική στις περιπτώσεις αυτές. Κριτήριο για την ορθότητα της επιλογής οφείλει να είναι, όπως και σε κάθε ερμηνεία, εάν διευκολύνει ή αναστέλλει τους συνειρμούς. (Lombardi 2004, Bonaminio 2004, Greenberg 2004, Grotstein 2004).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bick, E. (1964). Notes on Infant Observation in Psycho-Analytic Training . Int. J. Psycho-Anal., 45:558-566

- Bick, E. (1986). The Experience of the Skin in Early Object-Relations . *Int. J. Psycho-Anal.*, 49:484-4863.
- Blum, H. (1986). On Identification and its Vicissitudes. *IJP* 67:267-276
- Blum, H.P. (1987). The Role of Identification in the Resolution of Trauma: The Anna Freud Memorial Lecture. *Psychoanal. Q.*, 56:609-627
- Boonaminio V. (2004). Commentary on Dr Riccardo Lombardi's "Three Psychoanalytic Sessions". *Psychoanal.Q.* 73:793-799.
- Freud S. (1917). Mourning and Melancholia. *S.E.* XIV
- Freud, S. (1921). *Group Psychology and the Analysis of the Ego*. *S.E.* XVIII
- Freud S. (1923). *The Ego and the Id*. *S.E.* 19
- Gadini, R. (1969). On Imitation. *Int. J. Psycho-Anal.*, 50: 475-484.
- Gadini, R. (1987). Early Care and the Roots of Internalization. *Int. R. Psycho-Anal.*, 14:321-332
- Greenberg, J. (2004). Commentary on Dr. Riccardo Lombardi'S "Three Psychoanalytic Sessions". *Psychoanal Q.*, 73:801-805
- Grotstein, J. (2004). Commentary on Dr Riccardo Lombardi's "Three Psychoanalytic Sessions". *Psychoanal.Q.* 73:787-792.
- Lombardi, R. (2003). Catalyzing the Dialogue Between the Body and the Mind in a Psychotic Analysand. *Psychoanal. Q.*, 72:1017-1041
- Lombardi R (2004). Three psychoanalytic sessions. *Psychoanal.Q.*73:773-786.
- Lombardi, R. and Pola, M. (2010). The Body, Adolescence, and Psychosis. *Int. J. Psycho-Anal.*, 91:1419-1444
- Meltzer, D. (1975). Adhesive Identification. *Contemp. Psychoanal.*, 11:289-310.
- Winnicott, D. W. (1958). The capacity to be alone. In: *The Maturation Processes and the Facilitating Environment* (1965). International Universities Press, Inc.

